

Резюмета на научните публикации (български и английски език),
представени за участие в конкурса за доцент по направление 2. 2 История и археология
(Нова българска история 1878 – 1944 г. – Електорални регулации и избори в България
(първата половина на XX век), обявен в Държавен вестник, бр. 48 от 28 юни 2022 г.

Кандидат: гл. ас. д-р Светослав Живков

Приложение 1:

Пропорционалното представителство. Избори и електорално законодателство в България в навечерието на Първата световна война. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2022 ISBN: 978-954-07-5490-1 ISBN (pdf): 978-954-07-5495-6

Блокиращият вот – мажоритарна система в многомандатни райони – е най-използваният тип изборна система през XIX век. Консолидацията на политическите партии като незаобиколими актьори в изборния процес през втората половина на века продуцира значителни несъответствия в съотношенията между дела вот и дела мандати. Държавниците в някои страни намират изход във въвеждането на едномандатни райони. Други предпочитат да запазят многомандатните райони, заменяйки мажоритарните формули с пропорционални.

Българската политика е част от този процес. Блокиращ вот с относително мнозинство в единствен тур и многомандатни райони с нисък магнитуд са сред спецификите на българската изборна система през 90-те години на XIX в. В началото на XX в. изборните регулации продуцират хипермнозинства в българския парламент и еднопартийни градски съвети. В резултат, повечето партии включват клаузи за пропорционална система в програмите си.

През 1909 г. са приети изменения в Изборния кодекс. Те включват въвеждане на пликове, тъмни стаички, избирателни секции във всяка община и други мерки за подсигуриране тайната на вота и улеснения за избирателите. В допълнение законодателите прокарват пропорционална система за избори за окръжни и градски съвети. Реформата се възприема като експеримент от политиките. Следващата година Събранието приема допълнителни поправки, които усъвършенстват някои характеристики.

През 1911 конституционни поправки редуцират срока на Събранието от пет на четири години. През същата година за парламентарни избори е приета съжителствена смесена система. Въведена е листова пропорционална система в два от

административните окръзи – Търновски и Пловдивски. Иновацията се предвижда да се приложи в пет изборни района със среден магнитуд 8,6. Електоралната формула е методът на Донт, при първоначално разпределение на мандатите чрез квота на Хеър. Тази система е използвана еднократно в изборите за 15 Събрание през септември 1911 г. Електоралната диспропорционалност остава висока, но регулациите подsigуряват политическите лидери с места.

През 1912 г. Събранието приема нови изменения в Изборния кодекс. Въвежда се пропорционална система за избори за всички видове представителни органи. Характеристиките на първата българска пропорционална система за парламентарни избори са следните: 1. Листова пропорционална система на едно равнище; 2. Електорална формула – методът на Донт; 3. Изборни райони, териториално припокриващи административните окръзи, със среден магнитуд 17,0 – 17,5; 4. Законова бариера – квотата на Друуп, прилагана на равнище избран район; 5. Затворени неблокирани листи с опция за преференциално гласуване (многократно негативна преференция при 50% преференциален праг); 6. Задължително официално кандидатиране; 7. Гласуване с цветни бюлетини.

Проектът е изготвен от правителството на Иван Ев. Гешов – коалиция между НП и ПЛП – и е приет от камарата с единодушие. По-високата пропорционалност на резултатите е една от целите на реформата. Законодателите се опитват да подsigурят с места партийните лидери, да засилят партийната дисциплина и да редуцират шансовете за успех на отцепническите кандидатури. Пропорционалната система се разглежда като средство за неутрализиране на т. нар. личен режим и за установяване на парламентарно управление, при което съставът и политиките на кабинета биха зависели от политическия баланс в камарата.

Новата система е използвана за пръв път в изборите за 16 Събрание през ноември 1913 г. Повечето от целите на законодателите са постигнати. Диспропорционалността спада значително. Всички политически лидери са избрани. Но нито една партия не получава парламентарно мнозинство. Ръстът в представителството на антисистемните партии в контекста на социалното недоволство, породено от поражението на страната в Балканските войни, елиминира всяка възможност за успешни преговори между партиите. Кралят разтуря камарата по съвет на министър-председателя в навечерието на Нова година.

Следващите парламентарни избори са проведени през февруари 1914 г. Избирателите от новозавезитите земи в Пиринска Македония, Родопите, Западна Тракия

и региона на Странджа участват за първи път. Кабинетът на Васил Радославов – трипартийна коалиция, формирана през юли 1913 г. от русофобските партии на либералите, народнолибералите и младолибералите – добива крехко мнозинство. Неговият успех е подсигурен от избирателите мюсюлмани и от малапоршънмънта и отсъствието на партийни структури в Новите земи.

Proportional Representation. Elections and Electoral Legislation in Bulgaria on the Eve of World War I. Sofia: St. Kliment Ohridski UP, 2022. ISBN: 978-954-07-5490-1 ISBN (pdf): 978-954-07-5495-6

Block voting – a plurality/majority system in multi-member districts – was the most common type of electoral system in the 19th century. The consolidation of the political parties as unavoidable actors in the electoral process in the second half of the century produced significant discrepancies between the vote share and seat share ratios. The statesmen of some countries found a solution with the adoption of single-member constituencies. Others preferred to retain multi-member districts, replacing majority formulas with PR ones.

Bulgarian politics was part of this process. In the 1890s and 1900s Bulgaria's electoral system was characterized by block voting plurality, single-ballot and multi-member districts with low magnitude. At the turn of the 20th century, electoral regulations produced hyper-majorities in the Bulgarian parliament (Narodno Sabranie) and single-party city councils. As a result, the majority of the parties included PR provisions in their programs.

In 1909, amendments to the Electoral Code were adopted. They included introducing envelopes, voting booths, polling places in every commune, and other measures for ensuring secret ballots and facilities for the voters. In addition, the lawmakers passed the PR system for the elections of departmental and city councils. The reform was considered a test by the politicians. Next year, the Sabranie enacted further amendments which improved some features.

In 1911, Constitutional amendments reduced the term of the Sabranie from five to four years. In the same year, the coexistence mixed system was adopted for parliamentary elections. Under the new regulations, the list-PR system was introduced for two of the administrative departments – Plovdiv and Tarnovo. The innovation was applied in five constituencies with an average magnitude of 8.6. The electoral formula was the D'Hondt method, with an initial allocation of seats by the Hare quota. This system was used once at the 15th Sabranie election in September 1911. The electoral disproportionality remained high, but the regulations provided the political leaders with the seats.

In February 1912, the Sabranie passed new amendments to the Electoral Code. The PR system was enacted for elections for all types of representative bodies. The features of the first Bulgarian PR system for parliamentary elections were: 1. List single-tier PR system; 2. D'Hondt method (Hagenbach-Bischoff system) as electoral formula; 3. Electoral districts territorially overlapped by administrative departments with an average magnitude of 17.0 – 17.5; 4. Legal threshold – the Droop quota applied at the constituency level; 5. Closed unblocked lists with optional preferential voting (multiple negative preferences with a 50% threshold); 6. Obligatory official nomination; 7. Voting with colored ballot papers.

The bill was introduced by the Ivan Ev. Geshov government – a coalition of the People's Party and the Progressive Liberal Party – and was passed by the chamber with unanimity. The higher proportionality of the outcome was one of the goals of the reform. The lawmakers tried to secure seats for the party leaders, strengthen party discipline, and reduce the chances of success of dissident nominations. The PR system was considered a tool for the nullification of the so-called Personal Rule (Régime personnel) and the establishment of a parliamentary government in which the personal composition and the policies of the cabinet would depend on the political balance in the chamber.

The new system was used for the first time at the 16th Sabranie election in November 1913. Most of the goals of the lawmakers were achieved. Disproportionality dropped significantly. All of the political leaders were elected. But no party obtained a parliamentary majority. The growth of the representation of the anti-system parties in the context of the social dissatisfaction caused by the country's defeat in the Balkan wars eliminated all the opportunities for successful party bargaining. The king dissolved the chamber on the advice of the prime minister on New Year's Eve.

The next parliamentary election was held in February 1914. The voters of newly annexed territories in Pirin Macedonia, the Rhodopes, Western Thrace, and the Strandzha region participated for the first time. The cabinet of Vasil Radoslavov – a three-party coalition formed in July 1913 by the “Russophobe” parties of liberals, peoples' liberals, and young liberals – obtained a slight majority. His success was provided by the Muslim voters and the malapportionment and the absence of party structures in “The New Lands”.

Приложение 2:

Прогресивнолибералната партия в България: С Русия политика не правим! (1899 – 1920). София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2014 ISBN: 978-954-07-3733-1

През 1894 г. Стефан Стамболов пада от власт. Крайната русофилска фракция на цанковистите - политическата група около Драган Цанков - получава шанс да възстанови легалния си политически живот. През 1897 г. Цанков подава оставка като партиен лидер. Начело на формацията застава Стоян Данев. През 1899 г. цанковистите организират своя Първи партиен конгрес. Формацията приема името "Прогресивнолиберална партия" (ПЛП). Приети са партийна програма и устав. Избрано е централно ръководство. Към ПЛП се присъединява и политическата група около Константин Величков.

В основата на политическата идеология на прогресивнолибералите стои ултарусофилството, обяснявано с девиза: „С Русия политика не правим!“. ПЛП твърди, че външните интереси на България и Русия са идентични и че българската национална идея - обединението на българските земи - може да бъде осъществена само чрез русофилска политика и руска подкрепа. Възгледите на ПЛП по отношение на вътрешните проблеми на България са сходни с платформите на останалите десни български партии. Прогресистите декларират, че ратуват за утвърждаване на демократичните ценности, за гарантиране на свободата и гражданските права, както и за постигане на бърз икономически растеж. ПЛП е електорална "буржоазна" партия, част от русофилския политически спектър.

Социалната структура на ПЛП е сходна с онези на другите български партии от периода. По-голямата част от членовете и електората на ПЛП са селяни земеделци. В ръководството на местните организации доминират юристите. Националните лидери на ПЛП са интегрална част от българския елит.

ПЛП е на власт в периода 1901-1903 г. Управлението на прогресистите - първоначално в коалиция с демократите, а впоследствие - самостоятелно, се характеризира с реформи и добро управление във вътрешната политика. Ултарусофилската дипломация на кабинета на Данев обаче се проваля в генералната си цел - да получи руска подкрепа за българските стремежи по македонския въпрос.

В периода 1903 - 1911 г. ПЛП е в опозиция на правителствата на Народнолибералната (1903 - 1908) и Демократическата партия (1908 - 1911). Прогресистите се отнасят враждебно към кабинетите на стамболовистите. Спрямо правителството на Александър Малинов (1908 - 1911). ПЛП се държат като конструктивна опозиция. През 1907 г. и 1909 г. се провеждат Вторият и Третият конгрес на партията.

В началото на второто десетилетие на XX в. ПЛП отново е на власт - в коалиция с Народната партия. Кабинетите на Иван Ев. Гешов и Ст. Данев управляват по време на

Балканските войни и са отговорни за краха на националната идея. „Първата национална катастрофа“ срива популярността на ПЛП. На своя Четвърти конгрес, състоял се през есента на 1913 г., партията приема нов устав.

Като русофилска формация, ПЛП се противопоставя на включването на България в Първата световна война на страната на Централните сили. През годините на войната прогресивнолибералите са в опозиция на правителството на Васил Радославов.

Първата световна война предизвиква значими социални и политически промени в България. Традиционният кливидж „русофили – русофоби“ губи значението си и е заменен от модерния разлом „ляво – център – дясно“. Подобно на другите „буржоазни“ партии, ПЛП заема позиция в център-дясно. Опасността от страна на крайната левица провокира процеси на консолидация в дясното. През 1920 г. ПЛП се слива с Народната партия в Обединена народно-прогресивна партия.

The Progressive-Liberal Party in Bulgaria: We Don't Make Politics with Russia! (1899 – 1920). Sofia: St. Kliment Ohridski UP, 2014. ISBN: 978-954-07-3733-1

In 1894, the government of Stefan Stambolov resigned and the extreme Russophile faction of Tsankovists – the political group around Dragan Tsankov – got a chance to recover its legal political life. Dr. Tsankov released the leadership in 1897. The formation was headed by Stoyan Danev. In 1899, the Tsankovists organized their First Party Congress. The formation accepted the name “Progressive-Liberal Party” (PLP). A party program and a party statute were made. A chief leadership was elected. The political group around Konstantin Velichkov joined the PLP.

The basis of political ideology of the Progressive Liberals was ultra-russophilia, explained by the motto: “We don't make politics with Russia!”. The PLP asserted that the foreign interests of Bulgaria and Russia were identical and the Bulgarian national idea – the unification of the Bulgarian lands – might be realized only by Russophile policy and by Russian support. The views of the PLP concerning the domestic problems of Bulgaria were similar to the platforms of the other Bulgarian electoral parties. The Progressists declared that they served for the consolidation of democratic values, to secure freedom and civil rights, and to the achievement of rapid economic growth. The PLP was an electoral “bourgeois” party, a part of the Russophile political spectrum.

The social structure of the PLP was similar to the structures of the other Bulgarian parties at the time. The majority of the members and the electorate of the PLP were peasants and

farmers. The lawyers dominated the management of the local organizations. The chief leaders of the PLP were an integral part of the Bulgarian elite.

The PLP was in power in 1901 – 1903. The government of the Progressists – initially in a coalition with the Democrats and subsequently – on their own, was characterized by reforms and good governance in domestic policy. However, the ultra-Russophile diplomacy of Danev's ministry failed in its general goal – to get Russian support for the Bulgarian aspirations concerning the Macedonian issue.

In 1903 – 1911, the PLP was in opposition to the governments of the National-Liberal Party (1903 – 1908) and the Democratic Party (1908 – 1911). The Progressists held an aggressive attitude toward the ministries of the Stambolovists. The Progressive Liberals conducted themselves as a constructive opposition to the government of Alexander Malinov, since 1908. In 1907 and 1909, the Second and the Third Party Congresses were held.

At the beginning of the second decade of the 20th century, the PLP was back in power – in coalition with the People's Party. The cabinets of Ivan Ev. Geshov and St. Danev ruled at the time of the Balkan wars and were responsible for the collapse of the national idea. The “First National Catastrophe” injured considerably the popularity of the PLP. The party accepted a new statute at its Fourth Congress, which took place in the autumn of 1913.

As a Russophile formation, the PLP opposed Bulgaria's involvement in the First World War on the side of the Central Powers. The Progressive Liberals were in opposition to Vasil Radoslavov's government during the war years.

World War I caused great social and political changes in Bulgaria. The traditional cleavage “Russophiles vs. Russophobes” lost its significance and was substituted by the modern “left – center – right” division. Like the other “bourgeois” parties the PLP took a position in the center-right. The danger from the left wing provoked a consolidation process in the right. In 1920 the PLP merged with the People's Party in the United People's-Progressive Party.

Приложение 3:

История след края на историята. Прогресивнолибералите през 20-те и началото на 30-те години на XX век. – В: Коварство и предателство в историята (съст. Светослав Живков). София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2018, с. 143 – 159. ISBN: 978-954-07-4606-7

Първата световна война довежда до промени в българската партийна система. Засилването на крайната левица и страхът от болшевишка революция стимулира

обединителни процеси в дясното пространство. През 1920 г. Народната и Прогресивнолибералната партия се обединяват в Обединена народнопрогресивна партия. Постепенно народняците овладяват ръководните позиции в новата партия. Това води до недоволство сред прогресивнолибералите. Диктатурата на Александър Стамболийски и репресиите над десните формации поддържат единството в ОНПП.

Превратът от 9 юни 1923 г. слага край на управлението на БЗНС. През април 1923 г. повечето десни партии се сливат Демократическия сговор. В Управителния съвет (26 души) само двама са прогресивнолиберали. Повечето стари партии формират фракции в новата партия. Такъв статут е отказан на прогресивнолибералите. Антинародняшките им настроения сближават групата на Димитър Христов и Цоньо Бръшлянов с лагера на „чистите сговористи“ на премиера Александър Цанков. През 1924 г. Христов и Бръшлянов са избрани в Централното бюро на партията, а Христов става и министър. Друга група прогресивнолиберали недоволстват от политиката на правителството. През 1925 г. Венелин Ганев се опитва да възстанови ОНПП. Бившият лидер на ПЛП Стоян Данев е пасивен. Той не подкрепя нито Венелин Ганев, нито групата на Христов и постепенно напуска политиката. Проектът на Ганев е неуспешен. Възстановената от него ОНПП се маргинализира. В края на 20-те години прогресивнолибералите са разделени в три групи. Христо Мутафов и някои негови съмишленици влизат в Демократическата партия. Старият лидер Стоян Данев е част от фракцията на народняците в рамките на Демократическия сговор. Групата на Христов и Бръшлянов продължават да са част от „племето“ на Александър Цанков. През 1930 г. Христов е принуден да се оттегли кабинета. Той се опитва да извоюва равноправен статус за прогресивнолибералите в рамките на Демократическия сговор, но действията му не са подкрепени от стария лидер Стоян Данев.

През юни 1931 г. Демократическият сговор губи парламентарните избори и пада от власт. През февруари 1932 г. партията се разпада. Христов и Бръшлянов се присъединяват към „Синия сговор“ на Ал. Цанков, бъдещото крайнодясно Народно социално движение. Останалите прогресисти остават в „Розовия сговор“ и на практика изчезват като самостоятелна група.

History after the End of Story. The Progressive Liberals in the 1920's and 1930's.

– In: Treachery and Betrayal in History. Ed. Svetoslav Zhivkov. Sofia: St. Kliment Ohridski UP, 2018, p 143 – 159. ISBN: 978-954-07-4606-7

The First World War led to changes in the Bulgarian party system. The strengthening of the extreme left and the fear of a Bolshevik revolution stimulated a consolidation process on the right. In 1920 the People's Party and the Progressive Liberal Party united to form the United People's Progressive Party (UPPP). Gradually the Narodnyaks (the members of the former People's Party) gained control of the leadership positions in the new party. This led to discontent among the Progressive Liberals. However, Alexander Stamboliiski's dictatorship maintained unity in the UPPP.

The coup of 9 June 1923 ended the rule of the agrarians. In April 1923, most center-right parties merged into the Democratic Amity. In the Governing Council (26 members) only two were progressive liberals. Most of the old parties formed factions in the new party. Progressive liberals were denied such status. The anti-narodnyak sentiments of Dimitar Hristov and Tsonyo Brashlnov bring their group closer to the camp of the "pure amitiers" of Prime Minister Alexander Tsankov. In 1924, Hristov and Brushlyanov were elected to the Central Bureau of the party, and Hristov became a minister. Another group of progressive liberals was dissatisfied with the government's policies. In 1925, Venelin Ganev tried to re-establish the UPPP. Former PLP leader Stoyan Danev was passive. He supported neither Venelin Ganev nor Hristov's group and gradually left politics. Ganev's project was unsuccessful. The restored UPPP was marginalized. At the end of the 1920s, the progressive liberals were divided into three groups. Hristo Mutafov and some of his followers joined the Democratic Party. The old leader Stoyan Danev was part of the Narodnyak faction within the Democratic Amity. The group of Hristov and Brashlyanov continue to be part of the faction of Alexander Tsankov. In 1930, Hristov was forced to resign from the cabinet. He tried to win equal status for the progressive liberals within the Democratic Amity, but his actions were not supported by the old leader Stoyan Danev.

In June 1931, the Democratic Amity lost the parliamentary elections and fell from power. In February 1932 the party collapsed. Hristov and Brushlyanov joined "The Blue Amity" of Al. Tsankov, the future far-right People's Social Movement. Other progressists remained in the "Pink Amity" and virtually disappeared as a group.

Приложение 4:

Залезът на русофилството. Прогресивнолибералната партия в България, Октомврийската революция в Русия и комунистическото движение (1918 – 1920). – В: Трети международен конгрес по българистика. Том 22. История и археология.

Подсекция Нова българска история. (съст. Тодор Попнеделев и ко). София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2014, с. 183 – 199. ISBN: 978-954-07-3841-3

Октомврийската революция в Русия поставя българските крайни русофили пред сложна дилема. След края на Първата световна война Прогресивнолибералната партия (ПЛП) потвърждава своето русофилство. Партията обаче отрича легитимността на комунистическия режим и декларира подкрепа за белите в Гражданската война в Русия. Прогресивнолибералите смятат, че болшевиките ще бъдат победени с помощта на войските на Съглашението. Закономерно, ПЛП критикува действията на Българската комунистическа партия (БКП) и плановете за „износ на революция“ в България и Европа. Прогресивнолибералите засилват антикомунистическата си риторика в навечерието на парламентарните избори от юни 1919 г. През 1919 г. те поддържат контакти с частите на Антон Деникин в Крим и по-късно организират благотворителна кампания в подкрепа на белемигрантите. ПЛП призовава управляващите в България да не подценяват комунистическата опасност. Партията подкрепя мерките на правителството срещу Транспортната стачка, организирана от БКП през зимата на 1919 – 1920 г. Страхът от комунизма принуждава ПЛП да заеме примирителни позиции спрямо управлението на земеделците. Прогресивнолибералите разглеждат диктатурата на Земеделския съюз като „по-малкото зло“. Те остават русофили, но тяхното крайно русофилство не прераства в съветофилство. Обратното, в рамките на Обединената народнопрогресивна партия и Демократическия съговор прогресивнолибералите заемат антикомунистически и антисъветски позиции.

The Decline of Russophilia. The Progressive Liberal Party in Bulgaria, the October Revolution in Russia, and the Communist Movement (1918 – 1920). – In: Third International Congress on Bulgarian Studies. Volume 22. History and Archaeology. Sub-section New Bulgarian History. Ed. Todor Popnedelevev et al. Sofia: St. Kliment Ohridski UP, 2014, p. 183 – 199. ISBN 978-954-07-3841-3

The October Revolution in Russia presented Bulgarian extreme Russophiles with a complex dilemma. After the end of World War I, the Progressive Liberal Party (PLP) reaffirmed its Russophilia. However, the party denied the legitimacy of the communist regime and declared support for the Whites in the Russian Civil War. Progressive liberals believe that the Bolsheviks will be defeated by their rivals with the help of the troops of the Entente. Naturally, the PLP criticized the actions of the Bulgarian Communist Party (BCP) and the Bolsheviks' plans to "export revolution" to Bulgaria and Europe. The Progressive liberals stepped up their anti-

communist rhetoric in the run-up to the parliamentary elections of June 1919. In 1919 they maintained contacts with Anton Denikin's troops in Crimea and later organized a charity campaign in support of the White émigrés. The PLP urged the Bulgarian government not to underestimate the communist danger. The party supported the government's measures against the Transport Strike organized by the B.C.P. in the winter of 1919-1920. Fear of communism forced the PLP to take conciliatory positions toward the Stamboliyski government. Progressive liberals regarded the dictatorship of the Farmers' Union as the "lesser evil". They remain Russophiles, but their extreme Russophilia does not evolve into Sovietophilia. On the contrary, within the United People's Progressive Party and the Democratic Amity, progressive liberals take anti-communist and anti-Soviet positions.

Приложение 5:

Начало и първи стъпки на движението за изборителни права на българската жена. // *Литературен клуб*, IX, № 102, 2006 (ноември)
<http://www.litclub.bg/library/fil/zhivkov/jeni.html> ISSN: 1313-4124

В края на XIX и началото на XX в. движението за изборителни права на жените постига първите си значителни успехи в Западна Европа и англо-саксонския свят. В България Търновската конституция прокламира всеобщо изборително право, но жените не са допускани до гласуване по силата на традицията. В края на XIX в. се появяват първите български дружества, поставящи си за цел еманципация на жените. През 1901 г. е учреден Българският женски съюз (БЖС). В неговия устав фигурира искането за „политическо равенство“ между половете. В първите години обаче дейността на БЖС е ангажирана с по-насъщни проблеми – дискриминацията в семейството, училището и работното място.

През 1908 г. група крайни феминистки напускат БЖС и учредяват Съюз „Равноправие“. Негов лидер е Ана Карима. „Равноправие“ концентрира усилията си върху проблема политическото равенство. Той отправя петиции с искания за изборителни права на жените до XIV ОНС (1909), V ВНС (1911) и XV ОНС (1911). През 1911 г. се активизира и Българският женски съюз. Двете организации заимстват аргументите на суфражистките в Западния свят.

Поражението на България в Балканските войни ангажира общественото внимание в други посоки. До Първата световна война суфражисткото движение в България е маргинално и включва главно неколцина съпруги на политици.

Beginnings and First Steps of the Bulgarian Women's Suffrage Movement. // *Literary Club*, IX, No. 102, 2006 (November)
<http://www.litclub.bg/library/fil/zhivkov/jeni.html> ISSN: 1313-4124

At the turn of the 20th century, the women's suffrage movement achieved its first significant successes in Western Europe and the British-settlers countries. In Bulgaria, the Tarnovo Constitution proclaimed universal suffrage, but women were not allowed to vote by tradition. At the end of the 19th century, the first Bulgarian societies aimed at the emancipation of women were founded. In 1901 the Bulgarian Women's Union (BWU) was founded. Its statutes included the demand for "gender political equality". In the beginning, however, BWU's activities were concerned with more immediate issues, like discrimination in the family, school, and workplace.

In 1908, a fraction of extreme feminists left the BWU and formed the Union of Equal Rights (UER). Its leader was Anna Karima. The UER concentrated its efforts on the problem of political equality. It petitioned for women's suffrage to the XIV National Assembly (1909), the V Grand National Assembly (1911), and the XV National Assembly (1911). In 1911 the BWU also became active. Both organizations borrowed the arguments of suffragettes in the Western world.

Bulgaria's defeat in the Balkan Wars engaged public attention in other directions. Until the Great War, the suffragette movement in Bulgaria was marginal and included mainly a few wives of politicians.

Приложение 6:

Българските електорални регулации в контекста на изборителното право в Европа през последната четвърт на XIX век. – В: Предизвикателството съвременна българска история. Сборник с изследвания в чест на проф. д-р Евгения Калинова (съст. Искра Баева, Румяна Маринова – Христиди). София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2020, с. 29 – 45. ISBN: 978-954-07-4957-0 (45044 знака = 25 страници)

Чл. 86 на Търновската конституция прокламира принципа на всеобщото изборително право. Изборните кодекси от следващите години лишават от право на глас някои категории граждани – офицери, просяци и др. Жените не са допускани да гласуват по силата на традицията. Към 1899 г. изборителни права притежава 23,15% от населението. Фактически през периода в България се прилага всеобщо изборително

право за мъжете. Конституцията въвежда също така пряко и равно изборително право. Не се допуска множествено гласуване. Представителските места се разпределят съобразно конституционна норма от 10 000 жители за мандат (с поправките от 1893 г. – 20 000 за място). Тази норма предотвратява опасността от малапоршгънмънт и „гнили места“.

Къде е мястото на българските електорални регулации на фона на европейските практики? В Османската империя членовете на първия парламент се избират непряко – от административните съвети на санджаците. В Източна Румелия изборителното право е пряко, но при наличието на имуществен ценз. 35% от депутатите в Областното събрание не са избираеми. В Сърбия конституцията от 1868 г. (възстановена през 1893 г.) изборително право имат данъкоплатците, плащащи над 10 динара на година пряк данък. Изборителното право е пряко единствено в градовете. Конституцията от 1888 г. (отменена през 1893 г.) пряко гласуване за всички места, но запазва цензовете. В Румъния представителството е корпоративно по модела на Прусия, при наличие на цензове и непреки избори.

В Германия изборителното право за райхстаг е всеобщо за мъжете. На теория то е равно, но съществува значителен малапоршгънмънт, тъй като не се правят прерайонирания, които да отчитат демографските промени. В Австрия представителството е корпоративно. Всеобщо изборително право за мъжете се въвежда едва през 1897 г. само за новоучредената пета курия. Цензовете в Унгария са драстични.

В Италия имуществените цензове не важат само за грамотните. С изборителни права разполага около $\frac{1}{4}$ от пълнолетните мъже, или 6 % от населението. Подобна е картината и в Португалия. В Испания Конституцията от 1876 г. изисква цензове. Всеобщо изборително право за мъжете е въведено през 1890 г.

В Северните страни финландският парламент е куриален. В Швеция изборителното право от 1866 г. е равно, но при драстични цензове. Пряко гласуване се въвежда постепенно. Норвегия въвежда всеобщо изборително право за мъжете през 1897 г. Значителните нива на малапоршгънмънт накърняват принципа на равното изборително право. В Дания изборителното право е всеобщо за мъжете, но до 1901 г. гласуването там е явно.

В Белгия всеобщо неравно изборително право се въвежда през 1894 г., при множествено гласуване. В Нидерландия и Люксембург имуществените цензове се запазват. Също и във Великобритания.

Всеобщо, пряко и равно изборително право се прилага във Франция и Швейцария, които са републики.

Bulgarian Electoral Regulations and Suffrage in the European Countries (the 1870s – 1890s). - In: The Challenge of Contemporary Bulgarian History. Collection of studies in honor of Prof. Evgeniya Kalinova. Eds. Iskra Baeva, Rumiana Marinova - Hristidi. Sofia: St. Kliment Ohridski UP, 2020, p. 29 - 45. ISBN: 978-954-07-4957-0

Article 86 of the Tarnovo Constitution proclaimed the principle of universal suffrage. The electoral codes of the following years disenfranchised certain categories of citizens – army officers, beggars, etc. Women were not allowed to vote by virtue of tradition. By 1899, 23.15% of the population had the right to vote. In fact, during the period, there was universal manhood suffrage in Bulgaria. The Constitution also introduced equal suffrage and direct voting. Plurality voting was not allowed. Representative seats were allocated according to a constitutional norm of 10,000 inhabitants per seat (20,000 per seat with the 1893 constitutional amendments). This norm prevented malapportionment and the danger of "rotten boroughs".

Where did the Bulgarian electoral regulations stand to European practices? In the Ottoman Empire, members of the first parliament were elected indirectly - by the administrative councils of the sanjaks. In Eastern Rumelia, suffrage was direct but with property qualifications. 35% of the deputies in the Regional Assembly were unelectable. In Serbia, the constitution of 1868 (restored in 1893) enfranchised taxpayers paying more than 10 dinars per year of direct tax. Suffrage is direct only in towns. The Constitution of 1888 (repealed in 1893) introduced direct voting for all seats but retained the qualifications. In Romania, representation was corporate on the Prussian model, with high qualifications and indirect voting.

In Germany suffrage for the Reichstag was universal for men. Formally, it was equal, but there was considerable malapportionment as no redistricting was done to take account of demographic changes. In Austria, representation was corporate. Universal manhood suffrage was only introduced in 1897 for the newly established fifth curia. Qualifications in Hungary were drastic.

In Italy, property censuses did not apply only to literate men. About ¼ of adult males, or 6% of the population, had voting rights. The picture was similar in Portugal. In Spain, the 1876 Constitution required qualifications. Universal manhood suffrage was introduced in 1890.

In the Nordic countries, the Finnish parliament was curial. In Sweden, suffrage had been equal since 1866, but under drastic qualifications. Direct voting was gradually introduced. Norway introduced universal male suffrage in 1897. Significant levels of malapportionment

undermined the principle of equal suffrage. In Denmark suffrage is universal for males, but until 1901 there was public voting.

In Belgium, universal unequal suffrage was introduced in 1894, with plural voting. In the UK, Netherlands, and Luxembourg, property qualifications were retained and were gradually reduced.

Universal, direct, and equal suffrage applied in France and Switzerland. Both of them were republics.

Приложение 7

Смесената избирателна система – българският опит от 1911 година. – В: С поглед към света и България. Сборник в памет на проф. д-р Костадин Грозев (съст. Евгения Калинова). София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2019, с. 335 – 366. ISBN: 978-954-07-4759-0

Изборите за XV ОНС са проведени по Избирателния закон с неговите промени от 1911 г. Мандатите в два от окръзите – Търновски и Пловдивски се излъчват чрез пропорционална система. За останалите 10 окръга изборната система се запазва мажоритарна.

В „мажоритарните окръзи“ изборните райони се наричат „избирателни околии“. Те са 75 за 170 мандата. Средният магнитуд на изборния район е 2,67. Гласуването е за кандидати. Доминираща е системата на блокиращия вот – мажоритарна система в многомандатни райони. Печеливши са кандидатите с относително мнозинство.

В Търновски и Пловдивски окръг се прилага листовата пропорционална система чрез метода на Донт. Изборните райони се наричат „избирателни колегии“. Те са 5 за 43 мандата. Средният магнитуд на конституенциите е 8,6. Листите са затворени, неблокирани при опция за негативни преференции. Изкуствени бариери не се прилагат.

Диспропорционалността в „мажоритарните“ райони е много висока. Индексът на Галахър за тях е 31,72. Това се дължи на комбинацията от мажоритарни регулации, многомандатни райони и фрагментирана партийна система. В окръзите с пропорционална система индексът на Галахър е 10,62. Той също е висок, предвид магнитуда на изборните райони. Общата диспропорционалност в изборите за XV ОНС е 27,36. Системата функционира като мажоритарна, тъй като дела на пропорционалните мандати е нисък.

Българската изборна система от 1911 г. е съжителствена смесена система. При местата в различните региони на страната се излъчват чрез различни типове изборна

система. През XIX и началото на XX в. подобни практики се наблюдават във Великобритания (мажоритарна и полупропорционална система), Испания, Португалия, Коста Рика и др. страни. Основната цел на българската изборна система от 1911 г. е не толкова пропорционално представителство, колкото гарантиране на лидерите на политическите партии с места в парламента.

The 1911 Bulgarian Mixed Electoral System. - In: Looking at the World and Bulgaria. In Memory of Prof. Kostadin Grozev. Ed. Evgenia Kalinova. Sofia: St. Kliment Ohridski UP, 2019, p. 335 – 366. ISBN 978-954-07-4759-0

The 15th National Assembly elections were held under the Electoral Law with its amendments of 1911. The members from two of the departments - Tarnovo and Plovdiv - were elected by PR. The electoral system in the remaining ten departments remained the majority type.

In the 'majority departments', there were 75 electoral districts for 170 seats. The average constituency magnitude was 2.27. The voting was for candidates. The dominant system was the blocking vote – a majority system in multi-member districts. The winners were the candidates with a plurality of votes.

In Tarnovo and Plovdiv departments, a list D'Hondt proportional system was applied. There were 5 electoral districts for 43 seats. The average magnitude of the constituencies was 8.6. The lists were closed and unblocked with the option of negative preferences. There were no legal thresholds.

The disproportionality in "majority" districts was very high. The Gallagher LSq index for them was 31.72. This was due to the combination of majority regulations, multi-member districts, and a fragmented party system. In the constituencies with PR, the Gallagher index was 10.62. The overall disproportionality in the elections was 27.36. The electoral system operated as a majoritarian system, as the share of proportional seats was low.

The Bulgarian electoral system of 1911 was a coexistence mixed system. The seats in the regions of the country were filled through different types of electoral systems. In the 19th and early 20th centuries, similar practices were observed in Great Britain (majority and semi-proportional systems), Spain, Portugal, Costa Rica, and other countries. The main aim of the Bulgarian electoral system of 1911 was not so much proportional representation as guaranteeing the leaders of political parties with seats in parliament.

Приложение 8

Смесените системи за избиране на народни представители в България. Сравнителен анализ. – В: Памет и забрава в историята. Съст. Светослав Живков, Любомир Кръстев. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2019, с. 274 – 298. ISBN: 978-954-07-4812-2

В българската електорална история еднократно са използвани три типа смесени системи – през 1911, 1990 и 2009 г.

Изборната система от 1911 г. е съжителствена смесена система. В по-голямата част от страната мандатите се запълват чрез блокиращ вот – мажоритарна система в предимно многомандатни райони с относително мнозинство в единствен тур. Местата в Пловдивски и Търновски окръг се разпределят пропорционално в общо пет изборни района със среден магнитуд 8,6. Електоралната формула е методът на Донт при липса на законови бариери.. Общата диспропорционалност в изборите от 1911 г. е много висока, заради доминацията на местата, запълвани мажоритарно в многомандатни райони . Индексът на Галахър е 27,36.

Изборната система от 1990 г. е паралелна смесена система с две равнища – мажоритарно и пропорционално. 200 от местата се запълват мажоритарно в едномандатни райони в два тура с абсолютно мнозинство. Останалите 200 се разпределят пропорционално чрез листи по метода на Донт при бариера от 4%. Избирателите имат право на два гласа – за кандидат и за листа. Регулациите представляват компромис между комунистическото правителство и антикомунистическата опозиция, постигнат на Кръглата маса през пролетта на 1990 г. Изборната система и по специално мажоритарното ѝ равнище фаворизира първата сила Българската социалистическа партия (БСП). С 47,15% от вота тя добива абсолютно мнозинство мандати.

Формално изборната система от 2009 г. също е паралелна смесена с две равнища. На мажоритарното равнище системата е на относителното мнозинство в единствен тур. Но делът мандати, които трябва да се запълнят мажоритарно, е само 12,9% (31 от 240). Фактически изборната система от 2009 г. функционира като пропорционална система с мажоритарен бонус. Реформата е цели да предотврати победа на основната опозиционна сила Граждани за европейско развитие на България (ГЕРБ) в предстоящите избори. Инициаторите от Българската социалистическа партия (БСП) и Движението за права и свободи (ДПС) правят погрешни сметки. В изборите от 2009 г. ГЕРБ печели почти всички мажоритарни мандати и впоследствие успява да формира правителство.

Mixed Electoral Systems in Bulgaria. Comparative Analysis. – In: Memory and Oblivion in History. Eds. Svetoslav Zhivkov, Lyubomir Krastev. Sofia: St. Kliment Ohridski UP, 2019, p. 274 - 298. ISBN: 978-954-07-4812-2

Three types of mixed systems had been applied in Bulgarian electoral history.

The 1911 electoral system was a coexistence mixed system. In most of the country, seats were filled by block voting, a majority system in mostly multi-member districts with a plurality in a single ballot. The seats in Plovdiv and Tarnovo departments were filled proportionally in a total of five electoral constituencies with an average magnitude of 8.6. The electoral formula was the D'Hondt method. There were no legal thresholds. The overall disproportionality in the 1911 elections was very high due to the dominance of the seats filled by plurality in multi-member districts. The Gallagher index was 27.36.

The 1990 electoral system was a parallel mixed system with two tiers of seat allocation - majoritarian and proportional. 200 of the seats were filled by an absolute majority in single-member districts on two ballots. The remaining 200 were filled by a list PR system. The electoral formula was the D'Hondt method. There was a 4% legal threshold, applied nationally. The voters were entitled to two votes, first for a candidate and second for a list. The regulations represented a compromise agreed between the communist government and the anti-communist opposition at the Round Table in the spring of 1990. The system favored the ruling Bulgarian Socialist Party (BSP). With 47.15% of the vote, the ex-communist party obtained an absolute majority of seats in the Grand National Assembly.

Formally, the 2009 electoral system was also a parallel mixed system with two tiers. At the majority tier, there was a plurality system in single-member districts (single ballot). In fact, the 2009 electoral system functioned as a proportional system with a majority bonus. The share of majoritarian seats was only 12.9 % (31 of 240). The reform was aimed at preventing a full victory for the main opposition party, Citizens for European Development of Bulgaria (CEDB), in the upcoming elections. The initiators - the coalition government, led by Sergey Stanishev – miscalculated. In the 2009 elections, CEDB won almost all majority seats and subsequently managed to form a government.

Приложение 9

Да бъдем модерни. Рецепцията на пропорционалната система в България в европейски и световен контекст (до Първата световна война). – В: Държавната идея

в модерната епоха (съст. Искра Баева). София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2018, с. 80 – 95. ISBN: 978-954-07-4559-6 (49315 знака = 27 страници)

Първите идеи за пропорционално представителство се появяват преди Френската революция. През 1821 г. британският математик Томас Райт Хил измисля фундамента на системата на единичния преносим глас. Неговите концепции за доразвити по-късно от Томас Хеър и датския политик Карл Георг Андре. В континентална Европа редица общественици се опитват да комбинират пропорционалните формули с листовото гласуване. През 1878 г. Виктор Донт предлага своя метод на разпределение на мандатите. Десет години по-късно Едуард Хагенбах-Бишоф внася модификации в Донтовото изчисление.

Пропорционална система се използва за пръв път през 1839 г. в изборите за общински съвет на Аделаида, Южна Австралия. През втората половина на XIX в. и първите години на XX в. единичният преносим глас се прилага частично в Дания, Тасмания, Моравия и Южна Африка. В Европа популярни стават листовите пропорционални системи. За пръв път такава система дебютира на стария континент в Сърбия през 1889 г. През последното десетилетие на XIX в. пропорционални регулации се въвеждат и в някои швейцарски кантони (за кантонални парламенти). Белгия възприема пропорционална система през 1895 г. за общински избори и през 1900 г. за парламентарни. През първото десетилетие на XX в. пропорционални системи въвеждат във Финландия и Швеция.

България е сред първите страни в света, въвели пропорционална система. Иновацията дебютира през лятото на 1909 г. в избори за окръжни и градски общински съвети. В изборите за XV ОНС през 1911 г. пропорционално са разпределени мандатите в Търновски и Пловдивски окръг. През февруари 1912 г. с промени в изборния кодекс българският парламент въвежда пропорционална система за избори за всички видове представителни органи. Изборната формула е на Донт, по методиката на Хагенбах-Бишоф. Изборните райони са 12 и са с висок магнитуд.

To be Modern. The Introduction of the Proportional Representation System in Bulgaria and in the World (up the Great War). – In: *The Statehood Idea in the Age of Modernity*. Ed. Iskra Baeva. Sofia: St. Kliment Ohridski UP, 2019, p. 80 - 95. ISBN: 978-954-07-4559-6 (49315 characters = 27 pages)

The first ideas of proportional representation appeared before the French Revolution. In 1821, the British mathematician Thomas Wright Hill invented the basis of the single

transferable vote system. Later his concepts were developed by Thomas Hare and the Danish politician Carl Georg Andre. In Europe, a number of public figures attempted to combine proportional formulas with list voting. In 1878, Victor D'Hondt proposed his method. Ten years later, Eduard Hagenbach-Bischoff introduced modifications to D'Hondt formula.

PR system was first applied in 1839 at the election for the City Council of Adelaide, South Australia. In the second half of the 19th century and at the beginning of the 20th, the single transferable vote was partially applied in Denmark, Tasmania, Moravia, and South Africa. In Europe, list types of PR systems became popular. List PR was introduced for the first time in Serbia in 1889. In the 1890s, proportional regulations were also introduced in some Swiss cantons (for cantonal councils). Belgium adopted a hybrid system in 1895 for municipal elections and a PR system in 1900 for parliamentary elections. In the 1910s, list PR systems were introduced in Finland and Sweden.

Bulgaria was among the first countries in the world to introduce a PR system. The innovation made its debut in the summer of 1909 at the elections for departmental and city councils. In the 15th National Assembly Elections (1911), the seats from the Tarnovo and Plovdiv departments were filled proportionally. In February 1912 the Bulgarian Parliament, by amendments in the Electoral Code, introduced a PR system for elections to all types of representative bodies. The electoral formula was D'Hondt one (Hagenbach-Bischoff system). The electoral districts were 12 with high magnitude.

Приложение 10

Изборни реформи в революционно време, или защо въведохме задължително гласуване през 1919 година. – В: Историята между революцията и еволюцията (съст. Светослав Живков). София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2018, с. 143 – 159. ISBN: 978-954-07-4594-7 (46929 знака = 26 страници)

В модерно време задължително гласуване е въведено за пръв път в швейцарския кантон Санкт Гален през 1835 г. До края на столетието реформата е възприета и от други швейцарски кантони и Лихтенщайн. В навечерието и по време на Първата световна война задължително гласуване въвеждат Испания, Нидерландия, някои латиноамерикански държави и някои провинции на Австро-Унгария.

В началото на XX в. някои български партии включват в програмите си искания за задължително гласуване. Такова е въведено с изменения в изборния кодекс през декември 1919 г. За негласуване се предвиждат глоби в размер 50 – 200 лв. Реформата е

подкрепена от всички парламентарни групи с изключение на БКП и БРСДП. Официалният мотив за нея е повишаването на избирателната активност. Зад това обаче стоят страховете десните партии от засилването на комунистите особено в градските съвети и желанието на БЗНС засили представителството си. Подобно на повечето страни, България въвежда задължително гласуване като мярка срещу на крайнолевите. Целите не са постигнати напълно. През 20-те години на XX в. избирателната активност в България се повишава от около 50% на около 80%. Това обаче не довежда до автоматично спадане на дела вот за БКП.

Electoral Reforms at the time of Revolutions, or why Compulsory Voting was introduced in Bulgaria in 1919. – In: *The History Between Revolution and Evolution*. Ed. Svetoslav Zhivkov. Sofia. St. Kliment Ohridski UP, 2018, p. 143 – 159. ISBN: 978-954-07-4594-7 (46929 characters = 26 pages)

In modern times, compulsory voting was introduced for the first time in the Swiss canton of St. Gallen in 1835. By the end of the century, the reform had been adopted by other Swiss cantons and Liechtenstein. On the eve of and during World War I, compulsory voting was introduced in Spain, the Netherlands, some Latin American countries, and some provinces of Austria-Hungary.

At the beginning of the 20th century, some Bulgarian parties included in their programs clauses for compulsory voting. The innovation was introduced by amendments to the electoral code in December 1919. There were fines for abstention.

The reform was supported by all the parliamentary groups except the communists and the socialists. The official motive for the adoption of obligatory voting was to increase voter turnout. However, the innovation was caused by the desire of agrarians to strengthen their representation, and by the fears of the communists.

Like most countries, Bulgaria introduced compulsory voting as a measure against the far-left. The objectives have not been fully achieved. In the 1920s, voter turnout in Bulgaria rose from about 50% to about 80%. However, this did not automatically lead to a decline in the share of communist votes.

Приложение 11

Председателите на Висшия адвокатски съвет (1925 – 1944) – адвокати, юристи, общественици. // *Адвокатски преглед*, 2015, № 11, с. 9 – 30. ISSN: 1313-7204 (print) (съавторство с Владимир Станев)

Висшият адвокатски съвет е учреден със Закона за адвокатите от 1925 година и е върховният орган на българската адвокатура с важни нормативни и дисциплинарни функции. За близо 20 години негови председатели са видни обществени фигури като Александър Малинов (няколко пъти министър-председател на България), Сава Иванчев (адвокат на цар Борис III), Георги Згурев (министър на правосъдието, депутат), Йосиф Фаденфхехт (професор по право, министър на правосъдието) и други. Те са с различна индивидуалност, с различна политическа принадлежност, но са обединени от идеята за налагане на върховенството на правото и утвърждаване на гражданските права и свободи, както и изобщо на демокрацията в България.

The Presidents of the Supreme Bar Council (1925 – 1944) – Lawyers, Jurists, Public Figures. // *Lawyers Review*, 2015, No 11, p. 9 – 30. ISSN: 1313-7204 (print) (co-author Vladimir Stanev)

The Supreme Bar Council is the supreme body of the Bulgarian Bar with important regulatory and disciplinary functions. The council was established by the 1925 Lawyers Act. For nearly 20 years to the end of World War II council's chairmen were prominent public figures such as Alexander Malinov (several times Prime Minister of Bulgaria), Sava Ivanchev (lawyer to Tsar Boris III), Georgi Zgurev (Minister of Justice, MP), Joseph Fadenchecht (Professor of Law, Minister of Justice), and others. They had different personalities, and different political affiliations, but they were united by the idea of enforcing the rule of law and of strengthening civil rights and freedom, as well as democracy in Bulgaria.

Приложение 12

Прогресивнолибералите. Рейтинг, социални връзки и зависимости. // *Известия на държавните архиви*, МIII – MIV (2012), 2014, с. 108 – 141. ISSN: 0323-9780

В зората на XX век Прогресивнолибералната партия (ПЛП) стартира от сравнително високи електорални позиции. След падането от власт на кабинета на Стоян Данев през 1903 г. тя обаче губи избиратели. Ситуацията се повтаря след Балканските войни. Към 1909 – 1910 г. ПЛП има 8000 – 8300 партийни членове. Партията има силни

позиции във Врачански и Старозагорски окръг. В останалите части на страната структурите на ПЛП са лабилни. На места партията има символично присъствие.

Сред редовите партийни членове преобладаващи са селяните земеделци. Сред местните и национални лидери доминират адвокатите. От членовете на Централното бюро адвокати са Стоян Данев, Александър Людсканов, Андрей Ходжов, Александър Радев и др. Повечето от лидерите са родени през 50-те и 60-те години на XIX в. Много от водачите са обвързани с роднински връзки или са бизнеспартньори. Лидерите на ПЛП са част от българския социален и политически елит.

Progressive Liberals. Rating, Social Ties, and Dependencies. // Proceedings of the National Archives, МIII - MIV (2012), 2014, pp. 108 - 141. ISSN: 0323-9780

At the turn of the 20th century, the Progressive Liberal Party (PLP) started from relatively high electoral positions. After the fall from the power of Stoyan Danev's ministry in 1903, however, the party lost voters. The situation repeated itself after the Balkan Wars. By 1909 - 1910, the PLP had 8000 - 8300 party members. The party had strong positions in the Vratsa and Stara Zagora departments. In other parts of the country, the PLP structures were labile. In some districts, the party has a token presence.

Peasant farmers predominated among the party's rank-and-file members. Lawyers prevailed among local and national leaders. Lawyers were Stoyan Danev, Aleksandar Lyudskanov, Andrei Hodzhov, Aleksandar Radev, and other members of the Central Bureau. Most of the leaders were born in the 1850s and 1860s. Many of them were tied by family ties or were business partners. The PLP leaders were part of the Bulgarian social and political elite.

Приложение 13

Ролята на адвокатите за спасяването на българските евреи през Втората световна война. // *Адвокатски преглед*, 2013, № 12, с. 3 – 23. ISSN: 1313-7204 (print) (съавторство с Владимир Станев)

В края на 1940 година в България е въведено антисемитско законодателство, разширявано през следващите две години. Макар и някои български адвокати да членуват в националистически и крайнодесни организации, изповядващи антисемитизъм, мнозинството адвокати се обявяват публично против тези извънредни закони. Те правят това поотделно, като личности и депутати в парламента, или колективно, като професионални организации. Адвокатската гилдия пасивно саботира

антисемитското законодателство, като не изключва от своите редове автокатите-евреи. Българските им колеги ходатайстват за евреи или ги защитават в съда. Най-крупната изява на българската адвокатура е, че се включва активно в обществената съпротива срещу депортацията на българските евреи през пролетта на 1943 година, която в крайна сметка е осуетена.

Role of Lawyers in the Rescue of Bulgarian Jews during World War II. // *Lawyers Review*, 2013, No 12, p. 3 – 23. ISSN: 1313-7204 (print) (co-author Vladimir Stanev)

Anti-Semitic legislation was introduced in Bulgaria at the end of 1940. It was extended for the next two years. Although some Bulgarian lawyers were members of nationalist, far-right, and anti-Semitic organizations, the majority of them publicly opposed these extraordinary laws. They did so individually, as lawyers and members of parliament, or collectively, as professional organizations. The Lawyers Guild passively sabotaged anti-Semitic legislation by not excluding men of Jewish origin from its ranks. The Bulgarian lawyers intercede for Jews or defend them in court. The Bulgarian Bar's greatest display of strength was to take an active role in the public resistance to the deportation of Bulgarian Jews in the spring of 1943, which was ultimately thwarted.

Приложение 14

Предизвикателствата на опозиционния статус. Прогресивнолибералната партия (1903 – 1911). // *ГСУ – ИФ*, МІ, 2013, с. 171 – 242 ISSN: 1312-9406

През май 1903 г. българският министър-председател Стоян Данев подава оставка. Прогресивнолибералната партия (ПЛП) пада от власт. През следващите осем години цанковистите са в опозиция на управлението на Народнолибералната (1903 - 1908) и Демократическата партия (1908 - 1911). Падането от власт се отразява неблагоприятно на партийната организация на ПЛП. Много членове и избиратели се оттеглят от партията. Партийната дейност замира. Известно съживяване настъпва през 1905 г. През лятото на 1907 г. ПЛП провежда своя Втори конгрес. ПЛП участва в общите парламентарни избори през 1903 г. и 1908 г., но печели само шест (1903 г.) и две (1908 г.) места в Народното събрание.

Успешни организационни реформи са извършени през 1908 г., когато е променен уставът на партията. През 1909 - 1910 г. ПЛП се консолидира. Формацията печели още едно място на частичните избори от 1909 г.

ПЛП държи непримиримо поведение спрямо правителствата на Народнолибералната партия. Прогресивнолибералите атакуват тяхната външна политика, законодателство, репресии и чуждестранни заеми. Отношението на ПЛП към правителството на Демократическата партия е значително по-умерено. Цанковистите критикуват мерките на кабинета на Малинов при дипломатическите преговори, целящи признаване на Българската независимост.

В този период (1903 - 1911 г.) ПЛП заявява, че се бори за консолидация на партийната система в България. Прогресивнолибералите се включват в опозиционни коалиции като „Съединената опозиция“ (1903) и „Патриотичния блок“ (1907). ПЛП поддържа близки отношения с Народната партия. Двете формации имат сходни програми за външната политика – те са ултраурусифилски. През март 1911 г. ПЛП се връща на власт. Цар Фердинанд назначава нов кабинет с членове от Прогресивнолибералната и Народната партия.

Challenges of Oppositional Status. Progressive Liberal Party (1903 – 1911). // *Annual of Sofia University, Faculty of History*, MI, 2013, p. 171 – 242. ISSN: 1312-9406

In May 1903 the Bulgarian prime minister Stoyan Danev gave his resignation and the Progressive Liberal Party (PLP) handed over the power. In the next eight years, the Tsankovists were in opposition to the government of the People's Liberal Party (1903 – 1908) and the Democratic Party (1908 – 1911). The fall from power reflected unfavorably on the party organization of the PLP. Many fellows abandoned the party. The party activity declined. Some revival came in 1905. The Second Congress was held in 1907. The PLP participated in the general parliamentary elections in 1903 and 1908 but won only six (1903) and two (1908) seats in the National Assembly.

Successful organizational reforms were made in 1908 when the party statute was changed. In 1909 – 1910 the PLP consolidated and won another seat at the partial elections (1909).

The PLP held aggressive behavior to the governments of the People's Liberal Party. The progressive liberals attacked their foreign policy, legislation, repressions, and foreign loans. The attitude of the PLP to the government of the Democratic Party was more moderate. The tsankovists criticized the measures of the cabinet at diplomatic negotiations aiming at the recognition of Bulgarian independence.

In this period (1903 – 1911) the PLP declared that it stands out in the consolidation of the parties in Bulgaria. Progressive Liberals joined in opposition coalitions like “The United Opposition” (1903) and “The Patriotic Bloc” (1907). The PLP kept close relations with the

People's Party. Both parties had similar programs to the foreign policy – the ultra-Russophilia. In March 1911 the PLP returned to power. Tsar Ferdinand appointed a new cabinet with members from the Progressive Liberal Party and People's Party.

Приложение 15

Прогресивнолибералите на власт. Хомогенният кабинет на д-р Стоян Данев (декември 1901 – май 1903). // *История*, XVIII, 2010, № 5 – 6, с. 43 – 81. ISSN: 0861-3710

През декември 1901 г. Петко Каравелов подава оставка като министър-председател. Княз Фердинанд дава мандат за сформирание на ново правителство на лидера на Прогресивнолибералната партия (ПЛП) Стоян Данев. Опитите за договаряне на коалиция са неуспешни. Данев формира хомогенен кабинет. XI Обикновено народно събрание е разтурено предсрочно. Изборите от февруари 1902 г. са с неясен изход. ПЛП става първа политическа сила, но правителството успява да се подsigури с парламентарно мнозинство едва след като договаря подкрепа от десетина независими депутати.

Стопанската политика на правителството е успешна. През юни 1902 г. България сключва външен заем. Бюджетът е стабилизиран. Настъпва период на икономически растеж. Във вътрешната политика продължава тенденцията към демократизация. Някои порочни практики, като кадруването, продължават да съществуват. ПЛП разраства организационно.

Големите провали на правителството на Данев се случват във външната политика. България не успява да добие руска подкрепа по македонския въпрос. Правителството капитулира пред руския натиск по Фирмилияновия въпрос. В началото на 1903 г., отново под руски натиск, правителството забранява Върховния македоноодрински комитет. Този акт конфронтира управляващите с македонската емиграция. В страната са организирани протести. Проруският курс на кабинета не се подкрепя и от княз Фердинанд. През май 1903 г. Стоян Данев подава оставка. ПЛП пада от власт.

Progressive Liberals in Power. The Ministry of Stoyan Danev (December 1901 - May 1903). // *History*, XVIII, 2010, № 5 - 6, p. 43 - 81. ISSN: 0861-3710

In December 1901, Petko Karavelov resigned as prime minister. Prince Ferdinand gave the mandate to the leader of the Progressive Liberal Party (PLP) Stoyan Danev to form a new government. Attempts to negotiate a coalition were unsuccessful. Danev established a homogeneous ministry. The parliament was dissolved. The 1902 elections were with an unclear outcome. The PLP won a plurality of seats, but the government secured a parliamentary majority with support from a dozen independent deputies.

The government's economic policy was successful. In June 1902 Bulgaria concluded a foreign loan. The budget was balanced. A period of economic growth began. The trend towards democratization continued. Certain vicious practices, such as pork-and-barrel politics, persisted. The PLP grew organizationally.

The major failures of the Danev government occurred in foreign policy. Bulgaria failed to gain Russian support on the Macedonian issue. The government capitulated to Russian pressure on the Firmilian issue. In early 1903, again under Russian pressure, the ministry banned the Supreme Macedonian Committee. This act confronted the government against Macedonian immigration. Protests were organized in the country. The pro-Russian course of the cabinet was not supported by Prince Ferdinand. In May 1903, Danev resigned as prime minister. The PLP fell from power.